Høringsnotat
om
forslag til endringer i opplæringsloven og privatskoleloven

1 Innledning

På bakgrunn bl.a. av regjeringens Soria Moria-erklæring og St.meld.nr.16 (2006-2007) …*og ingen sto igjen* legger Kunnskapsdepartementet med dette frem forslag til endringer i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) og forslag til endringer i lov 4. juli 2003 nr. 84 om private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova). Forslagene omfatter endringer på følgende områder:

- rett til videregående opplæring for voksne født etter 1. januar 1978 (pkt. 2)
- lovbestemmelsene om tilpasset opplæring og spesialundervisning (pkt. 3)
- særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige elever i videregående opplæring (pkt. 4)
- mandatet til Foreldreutvalget i grunnskolen (FUG) (pkt. 5)
- tegnspråkopplæring i grunnskolen (pkt. 6)
- lovfeste skoleeiers plikt til å ha frukt- og grønnsaksordning i grunnskolen (pkt. 7)

2 Innføring av rett til videregående opplæring for voksne født etter 1. januar 1978

2.1 Bakgrunn

I Soria Moria-erklæringen heter det at: ”Regjeringen vil vurdere å fjerne aldersgrensen for rett til videregående opplæring”, og i St.meld.nr. 16 (2006-2007) … *og ingen sto igjen* heter det bl.a. at ”Departementet vil foreslå å oppheve opplæringslovens bestemmelse om at bare voksne født før 1978 har rett til videregående opplæring, og innføre en aldersgrense på 25 år. Lovendringsforslaget fremmes våren 2008.”

Fra 01.08.00 fikk voksne født før 1978 med fullført grunnskole rett til videregående opplæring dersom de ikke tidligere hadde fullført slik opplæring. Personer født i og etter 1978 fikk rett til videregående opplæring gjennom Reform 94. Da den kom, omfattet den all ungdom som ønsket videregående opplæring.

Selv om både ungdom og mange voksne nå har rett til videregående opplæring, står likevel en del personer uten slik rett. Dette gjelder dem som er født i og etter 1978, og som ikke har tatt videregående opplæring, eller som har falt fra underveis. Det gjelder også innvandrere som har kommet til Norge for sent til å kunne benytte seg av ungdomsretten og som er for unge til å benytte seg av voksenretten.

2.2 Gjeldende rett

Etter § 4A-3 første ledd i opplæringsloven har voksne født før 1978 med fullført grunnskole eller tilsvarende, men uten fullført videregående opplæring, etter søknad rett til videregående opplæring. Opplæringen skal tilpasses behovet til den enkelte, men voksne som får opplæring etter § 4A-3 har ikke rett til spesialundervisning i henhold til § 5-1. Voksne som er tatt inn til videregående opplæring, har rett til å fullføre opplæringsløpet, jf. § 4A-3 annet ledd. De har også rett til å få vurdert sin realkompetanse og få utstedt kompetansebevis, jf. § 4A-3 femte ledd.
I følge opplæringsloven § 3-1 første ledd har ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring etter søknad rett til tre års heltids videregående opplæring. Etter søknad om omvalg blir ungdomsretten utvidet med inntil ett år, jf. § 3-1 fjerde ledd.

Ungdomsretten må, jf. § 3-1 tredje ledd, normalt tas ut i løpet av en sammenhengende periode på fem år, eller seks år når opplæringen helt eller delvis blir gitt i lærebedrift, og innen utgangen av det året vedkommende fyller 24 år.

2.3 Vurdering

Departementet foreslår å oppheve gjeldende 1978-regel, og i stedet innføre en aldersgrense for voksnes rett til videregående opplæring på 25 år. På denne måten vil retten til videregående opplæring utvides. De som ikke benytter seg av sin ungdomsrett – enten fordi de ikke er motivert for videregående opplæring direkte etter grunnskolen eller av ulike grunner slutter underveis – får ny rett til videregående opplæring som voksen fra og med det året de fyller 25 år.

Spesielle hensyn gjør seg gjeldende for ungdom som av ulike grunner begynner i videregående opplæring senere enn hva som er vanlig, eksempelvis i alderen 20 – 23 år. Det kan argumenteres for at disse i stedet for å måtte følge ordinær videregående opplæring for ungdom bør tilbys et mer tilpasset opplegg, og at det derfor vil være mer naturlig at de får en voksenrett. Departementet foreslår å ta inn i loven en unntaksbestemmelse om at ungdom med rett til videregående opplæring etter ungdomsretten, etter søknad kan få opplæring etter den nye voksenretten. Det foreslås at slik dispensasjon kan gis av fylkeskommunen hvis ”særlige grunner” tilsier det. For slike vedtak gjelder reglene om klageinstans i § 28 i forvaltningsloven.

En ny og utvidet voksenrett kan medvirke til at noen utsetter å skaffe seg eller velger å avbryte videregående opplæring som ungdom. Departementet mener imidlertid at dette momentet er av mindre betydning enn den samfunnsmessige fordelen av at flest mulig skaffer seg videregående opplæring. Det kan dessuten for noen være forhold i ungdomstiden, f.eks. rusmiddelavhengighet, som gjør det vanskelig å gjennomføre videregående opplæring. Det er derfor viktig at det blir lagt til rette for at den enkelte får en ny mulighet.

2.4 Forslag

Departementet foreslår at opplæringsloven § 4A-3 første ledd annet punktum, som bestemmer at kun voksne født før 1. januar 1978 har rett til videregående opplæring, endres og erstattes med en aldersgrense på 25 år. På denne måten vil voksne som har fullført grunnskolen eller tilsvarende, men som ikke har fullført videregående opplæring, etter søknad få rett til videregående opplæring fra og med det året de fyller 25 år. Samtidig foreslås å innta et nytt § 4A-3 første ledd tredje punktum om at fylkeskommunen, dersom særlige grunner tilsier det, etter søknad kan la ungdom med rett til videregående opplæring etter ungdomsretten i § 3-1, få videregående opplæring etter voksenretten i § 4A-3 i stedet.

2.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Fylkeskommunen skal i dag også gi tilbud til søkere uten rett etter opplæringsloven § 3-1 eller § 4A-3, jf. § 13-3 annet ledd. Ved å innføre 25 års aldersgrense vil antall voksne i rettighetsgruppen utvides. Dette vil sannsynligvis føre til flere voksne i videregående opplæring. Hvor mange av de nye voksne rettighetselevene som vil benytte voksenretten fra og med det året de fyller 25 år, er imidlertid svært usikkert. Av de som var 25 år i 2005, var det i underkant av 22 pst. som ikke hadde fullført videregående opplæring. Blant disse er det også personer som har påbegynt, men bare delvis fullført videregående opplæring, samt elever som ikke har bestått. Departementet legger til grunn at i underkant av 2 pst., dvs. om lag 225 personer, vil benytte voksenretten til videregående opplæring.

Gjennomsnittlig kostnad per elev i videregående opplæring var i 2006 omlag 110 000 kroner. Når voksenretten trer i kraft fra og med det året de fyller 25 år, vil den enkelte elev ha opparbeidet seg en del realkompetanse. Mange vil sannsynligvis også allerede ha tatt større eller mindre deler av videregående opplæring. Det kan derfor anslås at opplæring for nye voksne elever i *gjennomsnitt* vil koste halvparten av en ungdomselev per år, altså om lag 55 000 kroner. Det anslås at opplæringen for de fleste vil strekke seg over 3 – 4 år. Departementet anslår at den foreslåtte lovendringen - på sikt - vil føre til at mellom 800 og 1 000 flere voksne enn i dag vil være i videregående opplæring hvert år.

Det er usikkerhet knyttet både til omfanget av nye søkere og til kostnadene knyttet til opplæringen som følge av en lovendring. På bakgrunn av de ovennevnte anslagene legger imidlertid departementet til grunn at lovendringen vil innebære en merutgift for fylkeskommunene på om lag 50 mill. kr. pr. år.

Det tas sikte på at lovendringen skal tre i kraft f.o.m. høsten 2008. Det er derfor i St.prp. nr. 1 (2007-2008) foreslått å bevilge 21 mill. kroner til dette i 2008. Midlene foreslås lagt inn i rammetilskuddet til fylkeskommunene, jf. kap. 572 post 60 på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

2.6 Forslag til lovtekst

Departementet vil etter dette foreslå at opplæringsloven § 4A-3 gis følgende ordlyd (endringer *kursivert*):

”§ 4A-3 Rett til vidaregåande opplæring for vaksne

Vaksne som har fullført grunnskolen eller tilsvarande, men som ikkje har fullført vidaregåande opplæring, har etter søknad rett til vidaregåande opplæring. Første *punktum gjeld vaksne frå og med det året dei fyller 25 år. Ungdom med rett til vidaregåande opplæring etter § 3–1 kan, etter søknad og når det ligg føre særlege grunnar, i staden få vidaregåande opplæring etter denne paragrafen.*

Vaksne som er tekne inn til vidaregåande opplæring, har rett til å fullføre opplæringsløpet. Dette gjeld sjølv om dei ikkje har rett til vidaregåande opplæring etter første leddet.

I fag der læreplanen føreset lengre opplæringstid enn tre år, har dei vaksne rett til opplæring i samsvar med den opplæringstida som er fastsett i læreplanen.

Opplæringa i offentleg vidaregåande skole eller i lærebedrift er gratis. Fylkeskommunen har ansvaret for å halde vaksne som får vidaregåande opplæring, med nødvendige trykte og digitale læremiddel og digitalt utstyr. Vaksne som får vidaregåande opplæring, kan ikkje påleggjast å dekkje nokon del av utgiftene til dette utover det som følgjer av forskrift. Fylkeskommunen kan påleggje vaksne som får vidaregåande opplæring, å halde seg med anna individuelt utstyr som opplæringa til vanleg gjer det nødvendig å ha. Departementet kan gi nærmare forskrifter.

Vaksne som har rett til vidaregåande opplæring har rett til vurdering av realkompetansen sin og til kompetansebevis. Personar som ikkje har rett til vidaregåande opplæring, skal få vurdert realkompetansen sin om dei blir vist til dette av kommune eller Arbeids- og velferdsetaten. Departementet kan gi nærmare forskrifter.

Fylkeskommunen skal gi kompetansebevis på grunnlag av realkompetansevurdering på vidaregåande opplæring sitt nivå. Departementet kan gi nærmare forskrifter.”

Merknader til lovforslaget

Endringen i første ledd andre punktum innebærer at retten for voksne til videregående opplæring blir utvidet og at den gjelder fra og med det året de fyller 25 år.

Etter forslaget til nytt tredje punktum i første ledd vil ungdom med rett til videregående opplæring etter § 3-1 etter søknad i stedet kunne få rett til videregående opplæring etter § 4A–3. Det er et vilkår at det foreligger særlige grunner. Eksempler på særlige grunner kan være vedkommendes alder, at vedkommende er i arbeid og derfor har vanskelig for å gjennomføre opplæring etter kap. 3 m.v. Et sentralt moment i vurderingen av om det foreligger særlige grunner er om vedkommende søker har behov for et mer tilpasset opplegg enn det som følger av § 3-1. Departementet vil understreke at hovedregelen er at ungdom gjennomfører videregående opplæring etter § 3-1, mens voksne tar videregående opplæring etter § 4A-3. Søknad fra ungdom med rett til opplæring etter § 3-1 om alternativ opplæring etter § 4A-3 på basis av særlige grunner avgjøres gjennom enkeltvedtak av fylkeskommunen etter konkret vurdering.

3. Endring av lovbestemmelsene om tilpasset opplæring og spesialundervisning

3.1 Forslag om innarbeiding av lovens krav om tilpasset opplæring i opplæringsloven kapittel 5 om spesialundervisning

3.1.1 Bakgrunn

NOU 2007: 6 *Formål for framtida* om nye formålsparagrafer for barnehagen og grunnopplæringen er ute på egen høring. Den foreslår en ny formålsbestemmelse for grunnopplæringen. Her blir kravet om tilpasset opplæring ikke lenger omtalt slik det gjøres i gjeldende formålsbestemmelse i opplæringsloven, jf. § 1-2 femte ledd. Utvalget begrunner dette med at formålsbestemmelsen ikke bør inneha en slik type regulering da prinsippet om tilpasset opplæring hører mer naturlig hjemme annet sted i loven. Dersom kravet om tilpasset opplæring skal opprettholdes etter at man eventuelt får en ny formålsbestemmelse, innebærer dette at kravet om tilpasset opplæring må innarbeides et annet sted i loven. Nevnte NOU sier imidlertid ikke noe om hvor kravet om tilpasset opplæring bør innarbeides i loven. Forslaget til alternativ regulering av kravet om tilpasset opplæring sendes derfor med dette på separat høring.

3.1.2 Gjeldende rett

Femte ledd i gjeldende formålsbestemmelse i opplæringsloven § 1-2 lyder:

”Opplæringa skal tilpassast evnene og førsetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen og lærekandidaten.”

Dette såkalte prinsippet om tilpasset opplæring gjelder for alle som får opplæring innenfor grunnopplæringen (grunnskole og videregående opplæring). Det betyr at innenfor rammen av de ordinære ressursene som er stilt til disposisjon – og som kan variere – har alle i rimelig grad krav på at opplæringen legges til rette slik at de kan få tilfredsstillende utbytte av denne i forhold til sine evner og forutsetninger.

I denne forbindelse er det behov for å utdype forholdet mellom tilpasset opplæring og spesialundervisning. Spesialundervisning er også en form for tilpasset opplæring. Men ikke all tilpasset opplæring er spesialundervisning. Spesialundervisning innebærer at det på bakgrunn av eget vedtak (enkeltvedtak) settes i gang særskilte tiltak direkte overfor en som ikke får tilfredsstillende utbytte av den ordinære (tilpassede) opplæringen. Dette er tiltak som

bare noen har krav på. Hva de særskilte tiltakene går ut på, vil bero på situasjonen. Spesialundervisningen er dessuten mer detaljert regulert i opplæringsloven kapittel 5. Ved spesialundervisning stilles det bl.a. krav om individuell opplæringsplan, noe som ikke gjelder ved den ordinære (tilpassede) opplæringen. Retten til spesialundervisning gjelder forøvrig ikke for lærlinger i bedrift.

I den grad det ikke er nødvendig å gjøre avvik fra læreplanverket for at en elev skal få tilfredsstillende utbytte av opplæringen i forhold til evner og forutsetninger, er det adgang til å styrke skolens ordinære (tilpassede) opplæring, slik at færrest mulig får behov for spesialundervisning. I visse situasjoner vil man også kunne ha rett til spesialundervisning med det formål at læreplanverket skal kunne følges på vanlig måte. For øvrig kan spesialundervisning i større eller mindre grad organiseres sammen med den ordinære opplæringen. Hvor mye spesialundervisning det er behov for, vil i en viss grad være avhengig av den enkelte skoles evne til å gi tilfredsstillende utbytte av den ordinære (tilpassede) opplæringen.

3.1.3 Vurdering

Etter departementets vurdering er det naturlig at lovens kapittel 5 om spesialundervisning blir gjort om til et kapittel som både omfatter ordinær tilpasset opplæring og spesialundervisning. Dette gjelder uavhengig av oppfølgningen av ovennevnte NOU med forslag til ny formålsbestemmelse. Forslaget innebærer ingen realitetsendring, kun en lovteknisk justering. En slik endring vil klarere vise den nære sammenhengen mellom tilpasset opplæring og spesialundervisning.

3.1.4 Forslag

Departementet foreslår at kapittel 5 i opplæringsloven om spesialundervisning blir gjort om til et kapittel som både omfatter tilpasset opplæring og spesialundervisning. Det betyr at kapitteloverskriften endres slik at den både nevner tilpasset opplæring og spesialundervisning. I tillegg tilføyes en ny § 5-1 om tilpasset opplæring med samme ordlyd som i dagens § 1-2 femte ledd. Nåværende § 5-1 om spesialundervisning blir ny § 5-2 (en bestemmelse som i dag er tom). De påfølgende bestemmelsene beholder sin nummerering og gjelder som tidligere bare spesialundervisning/spesialpedagogisk hjelp.

Andre endringer som følge av forslaget om innarbeiding av lovens krav om tilpasset opplæring i opplæringsloven kapittel 5 om spesialundervisning

Som følge av forslaget om å innarbeide kravet om tilpasset opplæring i opplæringsloven kapittel 5, der tilpasset opplæring blir regulert i en ny § 5-1 og der spesialundervisning blir regulert i § 5-2 (tidligere § 5-1), er det også behov for å justere henvisninger i enkelte andre bestemmelser i loven. Dette gjelder §§ 2-12 (om private grunnskoler som ikke har rett til statstilskudd), 4-2 (om særlige rettigheter for lærlingen og lærekandidaten) og 4A-2 (spesialundervisning for voksne).

3.2 Forslag om endring av opplæringsloven § 5-3 slik at det i visse tilfeller kan gis spesialundervisning etter enkeltvedtak uten at det foreligger sakkyndig vurdering

3.2.1 Bakgrunn

I St. meld. nr. 16 (2006-2007) … *og ingen sto igjen* heter det at departementet vil vurdere å foreslå endring av opplæringsloven § 5-3 om sakkyndig vurdering, slik at skolen i visse tilfelle kan tilby spesialundervisning etter enkeltvedtak uten at det foreligger sakkyndig

vurdering. Hensikten med et slikt tiltak vil være å legge til rette for at den samlede kompetansen i skolen og den pedagogisk-psykologiske tjenesten (PP-tjenesten) kan bli brukt mest mulig optimalt og målrettet i forhold til elever med særskilte behov. Forskning viser at god kvalitet på den ordinære opplæringen reduserer behovet for spesialpedagogiske tiltak. I et slikt perspektiv blir styrking av PP-tjenestens mulighet til å drive med såkalt systemrettet arbeid opp mot skolene viktig. Flertallet i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen i Stortinget stilte seg under behandlingen av stortingsmeldingen positivt til at et slikt tiltak blir vurdert.

3.2.2 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett er det et absolutt krav i opplæringsloven § 5-3 om at det i alle tilfelle må foreligge sakkyndig vurdering før det fattes vedtak om spesialundervisning eller spesialpedagogisk hjelp. PP-tjenesten har ansvar for at sakkyndig vurdering blir utarbeidet, jf. opplæringsloven § 5-6. Den sakkyndige vurderingen skal utrede de særlige behovene til eleven. Vurderingen skal vise om eleven har behov for spesialundervisning, og hva slags opplæringstilbud som bør gis. Dette er slik uttrykt i § 5-3 andre ledd:

”Den sakkunnige vurderinga skal blant anna greie ut og ta standpunkt til
-eleven sitt utbytte av det ordinære opplæringstilbodet
-lærevanskar hjå eleven og andre særlege forhold som er viktige for opplæringa
-realistiske opplæringsmål for eleven
-om ein kan hjelpe på dei vanskane eleven har innanfor det ordinære opplæringstilbodet
-kva for opplæring som gir eit forsvarleg opplæringstilbod.”

Det følger videre av § 5-3 siste ledd at dersom et enkeltvedtak avviker fra den sakkyndige vurderingen, skal begrunnelsen for vedtaket bl.a. vise hvorfor vedtaksorganet mener at eleven likevel får et opplæringstilbud som er i samsvar med loven. For øvrig følger det av opplæringsloven § 5-6 at PP-tjenesten i tillegg til ansvaret for sakkyndige vurderinger også har ansvar for å drive såkalt systemrettet arbeid. Med systemrettet arbeid menes kompetanseutvikling i forhold til skolens personale og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov.

3.2.3 Vurdering

Endringer i reglene om sakkyndig vurdering innebærer ingen endring i forhold til hvem som har rett til spesialundervisning. Det er fortsatt meningen at alle elever som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av opplæringen innen rammen av den ordinære (tilpassede) opplæringen som alle skal få, skal ha rett til spesialundervisning.

Saksbehandlingsreglene må ta sikte på å kombinere to ulike hensyn, nemlig hensynet til en best mulig bruk av kompetansen i skolen og PP-tjenesten i forhold til elever med særskilte behov og hensynet til elevenes rettssikkerhet. Det må da vurderes om dagens absolutte krav til sakkyndig vurdering i tilknytning til vedtak om spesialundervisning kan oppheves og i stedet erstattes med krav om sakkyndig vurdering kun når det er nødvendig for sakens opplysning. Også i dag må skolen skjønnsmessig vurdere hvilke elever som bør vises til sakkyndig vurdering. Det kan vurderes om ikke skolen, bl.a. på bakgrunn av erfaring og dialog med eleven og foreldrene, kan fatte enkeltvedtak uten innhenting av sakkyndig vurdering. Dersom skolen ikke selv har kompetanse og mulighet til å få saken forsvarlig vurdert, må det uansett innhentes sakkyndig vurdering, jf. også forvaltningsloven § 17 om forvaltningsorganets utrednings- og informasjonsplikt.

Dersom loven her blir smidigere utformet, vil ressurser hos PP-tjenesten kunne bli frigjort. Disse ressursene vil i stedet kunne brukes på systemrettet arbeid i skolen.

Forslaget bør kombineres med et tilleggskrav i loven om at skoleeier/skolen - før enkeltvedtak fattes - i alle tilfelle må innhente sakkyndig vurdering dersom eleven eller foreldrene ber om det. Siktemålet er at elevenes eller foreldrenes rettssikkerhet ikke skal svekkes.

Forøvrig vises det til at flertallet i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen under behandlingen av stortingsmeldingen, jf. Innst. S. nr. 164 (2006-2007), understreket at et slikt tiltak "ikkje må føre til press mot ressursane eller retten til spesialundervisning.".

3.2.4 Forslag

Departementet foreslår at opplæringsloven § 5-3 blir justert slik at sakkyndig vurdering - før vedtak om spesialundervisning fattes - skal innhentes *når det er nødvendig for at saken skal bli opplyst.* I tillegg foreslås at det i alle tilfelle må innhentes sakkyndig vurdering *der eleven eller foresatte ber om det.*

Dersom opplæringsloven § 5-3 endres i tråd med ovennevnte, er det naturlig å vurdere tilsvarende endring for spesialpedagogisk hjelp for barn under opplæringspliktig alder etter § 5-7 og for voksne som får spesialundervisning etter § 4A-2.

3.3 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om at opplæringsloven kapittel 5 skal regulere både tilpasset opplæring og spesialundervisning innebærer ingen endring av rettstilstanden og har derfor i seg selv ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.
Forslaget om at sakkyndig vurdering i tilknytning til vedtak om spesialundervisning og spesialpedagogisk hjelp skal innhentes *når det er nødvendig for at saken skal bli opplyst,* antas ikke å ha vesentlige økonomiske konsekvenser. Hvis skolen, PP-tjenesten og den enkelte part finner det forsvarlig at det i enkeltilfeller fattes vedtak uten innhenting av sakkyndig vurdering i lovens forstand, kan frigjorte ressurser i PP- tjenesten omdisponeres til andre oppgaver. Skoleeierne har som tidligere uansett ansvar for at PP-tjenesten har tilstrekkelig kapasitet i forhold til de oppgavene som den har et lovfestet ansvar for.

3.4 Forslag til lovtekst

3.4.1 Forslag om endring i opplæringsloven

Departementet vil etter dette foreslå at opplæringsloven § 2-12 gis følgende ordlyd (endringer *kursivert*):

"§2-12 Private grunnskolar

Private grunnskolar må ha godkjenning av departementet. Det skal givast godkjenning når skolen oppfyller krava i andre og tredje leddet. Den som driv privat grunnskole utan godkjenning, kan straffast med bøter.

§§ 1-2, 1-3, 2-3, 2-3a, 2-4 og *5-1* i lova med forskrifter gjeld for innhaldet og for vurdering i privat grunnskole så langt reglane ikkje kjem i strid med Noregs folkerettslege plikter.

For private grunnskolar gjeld også §§ 2-2, 2-5 første, andre, tredje og sjette ledd, 2-9, 2-10, 2-11, 8-2, 9-1, 9-2, 9-3, 9-4, 9-5, 9-6, kapittel 9a, §§ 10-1, 10-6, 10-9, 11-1, 11-2, 11-3, 11-4, 11-7, 11-10, 13-3b, 13-10, 14-1, 15-3 og 15-4.

Departementet kan gjere unntak frå krava i andre og tredje leddet for utanlandske og internasjonale grunnskolar i Noreg."

Departementet vil videre foreslå at opplæringsloven § 4-2 gis følgende ordlyd (endringer *kursivert*):

"§ 4-2 Særlege rettar og plikter for lærlingen og lærekandidaten

Lærlingen og lærekandidaten har rett til opplæring i samsvar med lærekontrakten og opplæringskontrakten.

Lærlingen og lærekandidaten er arbeidstakarar i den bedrifta dei har teikna arbeidsavtale med og er plasserte i, med dei rettane og pliktene som følgjer av lover og tariffavtalar. Der lærlingar og lærekandidatar har teikna både arbeidsavtale og lærekontrakt eller opplæringskontrakt med same part, kan arbeidsavtalen likevel ikkje hevast utan at lærekontrakten eller opplæringskontrakten kan hevast etter § 4-5 tredje leddet og § 4-6 siste leddet.

Når læretida etter kontrakten er over, eller når kontrakten blir heva etter § 4-6, fell også arbeidsavtalen bort. Dersom lærlingen eller lærekandidaten skal halde fram i bedrifta, må ein ny arbeidsavtale inngåast.

Lærlingar og lærekandidatar skal ha same tilgang på pedagogisk-psykologisk teneste som elevar i vidaregåande skole.

Lærekandidatar som ikkje har eller ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning etter kapittel 5. For slik opplæring gjeld § *5-2,* bortsett frå andre leddet siste *punktum*, §§ 5-3, 5-4, 5-5 og 5-6 tilsvarande."

Departementet vil videre foreslå at opplæringsloven § 4A-2 gis følgende ordlyd (endringer *kursivert*):

"§ 4A-2 Rett til spesialundervisning på grunnskolens område

Vaksne som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet for vaksne, har rett til spesialundervisning.

Vaksne som har særlege behov for opplæring for å kunne utvikle eller halde ved like grunnleggjande dugleik, har rett til slik opplæring.

For opplæring etter denne paragraf gjeld § 5-*2 andre leddet* bortsett frå siste punktum, og §§ 5-3, 5-4 og 5-6 tilsvarande."

Departementet vil videre foreslå at opplæringsloven kap. 5, kapitteloverskriften, skal ha følgende ordlyd (endringer *kursivert)*:

Kapittel 5. *Tilpassa opplæring og* spesialundervisning

Departementet vil videre foreslå at opplæringsloven § 5-1 skal lyde (endringer *kursivert*):

"§ 5-1 Tilpassa opplæring for alle
Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen og lærekandidaten."

Nåværende § 5-1 blir ny § 5-2.

Departementet vil videre foreslå at opplæringsloven § 5-3 skal lyde (endringer *kursivert)*:

”§5-3 Sakkunnig vurdering

Når det er nødvendig for å få opplyst saka, eller når eleven/foreldra ber om det, skal det liggje føre sakkunning vurdering av dei særlege behova til eleven før det blir gjort vedtak om spesialundervisning etter § 5-2 eller spesialpedagogisk hjelp etter § 5-7. Vurderinga skal vise om eleven har behov for spesialundervisning, og kva for opplæringstilbod som bør givast.

Den sakkunnige vurderinga skal blant anna greie ut og ta standpunkt til

- eleven sitt utbytte av det ordinære opplæringstilbodet
- lærevanskar hjå eleven og andre særlege forhold som er viktige for opplæringa
- realistiske opplæringsmål for eleven
- om ein kan hjelpe på dei vanskane eleven har innanfor det ordinære opplæringstilbodet
- kva for opplæring som gir eit forsvarleg opplæringstilbod.

Departementet kan gi nærmare forskrifter om den sakkunnige vurderinga.

Dersom vedtaket frå kommunen eller fylkeskommunen avvik frå den sakkunnige vurderinga, skal grunngivinga for vedtaket blant anna vise kvifor kommunen eller fylkeskommunen meiner at eleven likevel får eit opplæringstilbod som oppfyller retten etter § 5-2 og § 5-7.”

3.4.2 Forslag om endring i privatskoleloven

På bakgrunn av forslaget ovenfor om at retten til spesialundervisning i opplæringsloven skal reguleres i § 5-2, foreslås det at det i privatskoleloven § 3-6 første ledd henvises til opplæringsloven § 5-2 i stedet for § 5-1 som i dag.

For øvrig viser privatskoleloven § 3-6 første ledd om spesialundervisning og PP-tjeneste også til opplæringsloven § 5-3 om sakkyndig vurdering. Dersom kravet om sakkyndig vurdering blir justert i opplæringsloven § 5-3 overensstemmende med forslaget ovenfor, vil dette automatisk også bli gjort gjeldende i forhold til privatskoleloven dersom dennes henvisning til § 5-3 i opplæringsloven blir stående uendret. Departementet kan ikke se noe som tilsier at det bør være forskjeller i kravet til sakkyndig vurdering i private skoler med rett til statstilskudd og i offentlige skoler. Departementet foreslår derfor at privatskoleloven får samme ordning som opplæringsloven på dette punktet.

Prinsippet om tilpasset opplæring er særskilt regulert i privatskoleloven § 3-4 første ledd. Det er derfor unødvendig å endre privatskoleloven som følge av en eventuell endring i opplæringsloven § 1-2.

Departementet vil etter dette foreslå at privatskoleloven § 3-6 gis følgende ordlyd (endringer *kursivert*):

”§ 3-6 Spesialundervisning og pedagogisk-psykologisk tjeneste

Opplæringslova § 5-*2* om rett til spesialundervisning, § 5-3 om sakkunnig vurdering, § 5-4 om saksbehandlinga i samband med vedtak om spesialundervisning og § 5-5 om unntak frå reglane om innhaldet i opplæringa gjeld tilsvarande.

Heimkommunen eller heimfylket til eleven sørgjer for at det blir utarbeidd sakkunnig vurdering, gjer vedtak om spesialundervisning og dekkjer utgiftene til slik opplæring. I

tvilstilfelle avgjer departementet kven som er ansvarleg for kostnadene. Departementet har tilsvarande ansvar for elevar ved norske skolar i utlandet.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av reglane om spesialundervisning.

Departementet er klageinstans for klage over kommunale og fylkeskommunale enkeltvedtak om spesialundervisning.

Føresegna gjeld ikkje opplæringstilbod som er spesielt organisert for vaksne.

Den pedagogisk-psykologiske tenesta i vertskommunen skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å leggje betre til rette for elevar med særlege behov."

4 Innføring av rett til særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige elever i videregående opplæring

4.1 Bakgrunn

I St. meld. 16 (2006-2007*)…og ingen stod igjen*, pkt. 6.3.8, foreslår departementet følgende tiltak: "For å synliggjøre retten til særskilt språkopplæring i videregående opplæring, og dermed bidra til bedre oppfyllelse av eksisterende rettigheter, vil departementet foreslå en egen bestemmelse i opplæringsloven som regulerer dette." I meldingen pekes det på at god språkopplæring er en nøkkel for minoritetsspråklige barn og elever til å lykkes i utdanning og arbeidsliv.

Særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige elever i offentlig grunnskole ble først rettighetsfestet i 1999 i § 24-1 i forskrift til opplæringsloven. Bestemmelsen gav elever som hadde annet morsmål enn norsk og samisk rett til nødvendig morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring og særskilt norskopplæring inntil de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Elever som fylte disse vilkårene hadde rett til alle tre typer opplæring så sant det var egnet undervisningspersonale i kommunen.

Innholdet i forskriftsbestemmelsen ble inntatt i opplæringsloven § 2-8 fra og med 1.oktober 2003. Samtidig ble en tilsvarende bestemmelse inntatt i friskoleloven § 3-5. Departementet viser til lovforslaget i Ot.prp. nr. 33 (2002-2003) pkt. 10 og 19. Lovendringene innebar at minoritetsspråklige elever i både offentlige grunnskoler og friskoler fikk samme rettigheter til særskilt språkopplæring.

Reglene om særskilt språkopplæring ble endret med virkning fra 1. september 2004. Om bakgrunnen for lovendringene viser departementet til Ot.prp. nr. 55 (2003-2004) pkt. 3.3. Endringene bestod i at opplæring i norsk skal være det fremste virkemiddelet for minoritetsspråklige elever i grunnskolen. Morsmålsopplæring og tospråklig opplæring er sekundære hjelpemidler i norskopplæringen.

4.2 Gjeldende rett

Særskilt språkopplæring i grunnskolen

Elever i grunnskolen med annet morsmål enn norsk og samisk har i følge opplæringsloven § 2-8 og privatskoleloven § 3-5 rett til særskilt opplæring i norsk til de har tilstrekkelige ferdigheter i norsk til å følge den ordinære opplæringen. Om nødvendig har slike elever også rett til morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. Privatskoleloven § 3-5 gjelder likevel ikke for elever ved norske skoler i utlandet, jf. siste ledd i bestemmelsen.

I merknader til bestemmelsene i Ot.prp. nr. 55 (2003-2004) heter det at særskilt norskopplæring blir det fremste virkemiddelet for elever som ikke kan følge undervisning gitt

på norsk. Morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring skal være sekundære hjelpemidler i norskopplæringen. Dette vil først og fremst gjelde nyankomne og andre minoritetselever som har så dårlige norskferdigheter at de ikke kan følge undervisning som gis på norsk.

Det kreves ikke sakkyndig vurdering før det fattes vedtak om særskilt språkopplæring. Skolen må likevel gjennomføre en kartlegging av de språklige ferdighetene eleven har i norsk og en vurdering av hva eleven trenger av særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring.

Særskilt språkopplæring i videregående opplæring
Særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige elever i videregående opplæring er ikke rettighetsfestet i en egen bestemmelse slik som for elever i grunnskolen. Elever i videregående skole med behov for særskilt språkopplæring kan likevel ha rett til slik opplæring med hjemmel i opplæringsloven § 5-1 om spesialundervisning, som gjelder både for grunnskolen og for videregående opplæring. I følge bestemmelsen har en elev som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet rett til spesialundervisning, uavhengig av årsaken til lærevanskene. En elev som ikke har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å kunne følge ordinær opplæring, vil følgelig ha rett til spesialundervisning etter bestemmelsen.

Før det fattes vedtak om spesialundervisning skal det foreligge en sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten om de særlige behovene til eleven, jf. opplæringsloven § 5-3. Opplæringsloven §§ 5-1 og 5-3 gjelder også for elever i private skoler med rett til statstilskudd, jf. privatskoleloven § 3-6 første ledd. Rettigheten omfatter likevel ikke elever i videregående skoler som gir yrkesrettet opplæring som ikke blir gitt ved videregående offentlige skoler, jf. § 6A-7.

4.3 Vurdering

For å tydeliggjøre rettighetene til særskilt språkopplæring for elever i videregående opplæring, foreslår departementet at det innføres en tilsvarende bestemmelse om særskilt språkopplæring for elever i videregående opplæring som for elever i grunnskolen. Dette innebærer at særskilt opplæring i norsk skal være det fremste virkemiddelet for minoritetsspråklige elever som ikke behersker norsk. Elever med dårlige ferdigheter i norsk vil i tillegg kunne ha rett til morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring i en overgangsperiode.

Formålet med både særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring er at elevene skal bli gode nok i norsk til å følge undervisningen med norsk som redskapsspråk. Gode norskkunnskaper er viktig ikke bare for det utbyttet som elevene får av skolegangen, men også for den alminnelige integreringen i det norske samfunnet. Den særskilte språkopplæringen for minoritetsspråklige elever er ment å være en overgangsordning og en kompensasjon for at elevene ikke kan benytte norsk på linje med norsktalende. Når elevene har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge den vanlige opplæringen, opphører rettighetene til særskilt språkopplæring.

4.4 Forslag

Departementet foreslår at det blir presisert i ny § 3-12 i opplæringsloven at elever i videregående opplæring med annet morsmål enn norsk og samisk har rett til særskilt språkopplæring til de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen.

Departementet foreslår en tilsvarende endring i privatskoleloven, dvs. at privatskoleloven § 3-5 også gjøres gjeldende for elever i videregående skoler i Norge med paralleller i den offentlige skolen.

4.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om å innføre en egen bestemmelse om rett til særskilt språkopplæring for elever i videregående opplæring vil etter departementets vurdering ikke legge nye økonomiske plikter på fylkeskommunen. Endringen innebærer en presisering av gjeldende rett. Tiltaket anses derfor ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

4.6 Forslag til lovtekst

Departementet vil etter dette foreslå at opplæringsloven (ny) § 3-12 gis følgende ordlyd (endringer *kursivert*):

"§ 3-12 Særskild språkopplæring for elevar frå språklege minoritetar

Elevar i videregåande opplæring med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar.

Morsmålsopplæringa kan leggjast til ein annan skole enn den eleven til vanleg går ved.

Når morsmålsopplæring og tospråkleg fagopplæring ikkje kan givast av eigna undervisningspersonale, skal fylkeskommunen så langt mogleg leggje til rette for anna opplæring tilpassa føresetnadene til elevane."

Departementet vil etter dette foreslå at privatskoleloven § 3-5 gis følgende ordlyd (endringer *kursivert*):

"§ 3-5 Særskild språkopplæring for elevar frå språklege minoritetar

Elevar som har eit anna morsmål enn norsk og samisk, har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar. Heimkommunen *eller heimfylket* til eleven gjer vedtak og dekkjer utgiftene til slik opplæring. Departementet er klageinstans.

Morsmålsopplæringa kan leggjast til ein annan skole enn den eleven til vanleg går ved.

Når morsmålsopplæring og tospråkleg fagopplæring ikkje kan givast av eigna undervisningspersonale, skal kommunen *eller fylkeskommunen* så langt mogleg leggje til rette for anna opplæring tilpassa føresetnadene til elevane.

Føresegna gjeld ikkje for elevar ved norske *skolar* i utlandet."

Merknader til lovforslagene

Bestemmelsene fastslår at elever i videregående opplæring med annet morsmål enn norsk og samisk har rett til særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Elever med for dårlige ferdigheter i norsk vil i tillegg kunne ha rett til morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring i en overgangsperiode. Bestemmelsen er i overensstemmelse med det som gjelder for elever fra språklige minoriteter i grunnskolen, jf. opplæringsloven § 2-8 og privatskoleloven § 3-5.

Bestemmelsene innebærer at særskilt opplæring i norsk er det fremste virkemiddelet for minoritetsspråklige elever i videregående opplæring som ikke behersker norsk. Bestemmelsene fastsetter også rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring eller begge deler i tillegg til særskilt norskopplæring. Men slik opplæring må være nødvendig. Departementet legger til grunn at dette vil gjelde nyankomne og andre minoritetselever som har så dårlige ferdigheter i norsk at de ikke kan følge undervisning gitt på norsk. Lovbestemmelsen er ikke til hinder for at fylkeskommunen eller skolen gir morsmålsopplæring utover det som er pålagt. Elever som har rett til særskilt norskopplæring skal få opplæring tilpasset læreplanen i norsk eller læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter, jf. forskrift til opplæringsloven § 1-1 bokstav e. Det vises her forøvrig til privatskoleloven § 2-3 om bl.a. godkjennelse av læreplaner.

Særskilt norskopplæring og tospråklig fagopplæring skal tilbys ved den skolen der eleven går til vanlig. Morsmålsopplæringen kan legges til en annen skole enn den skolen eleven går på.

Når morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring ikke kan gis av egnet undervisningspersonell, skal fylkeskommunen så langt det er mulig legge til rette for annen opplæring tilpasset elevens forutsetninger.

Innenfor de rammene som her er gitt, er det opp til de enkelte fylkeskommunene og skolene å bestemme hvordan de vil tilby særskilt språkopplæring etter bestemmelsen. Målet er å sikre minoritetsspråklige elever best mulige kunnskaper i norsk. Utover de tilfellene der fylkeskommunen vil ha plikt til å gi både morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring i tillegg til særskilt norskopplæring, kan fylkeskommunene ut fra individuelt skjønn og praktiske muligheter velge om de i tillegg til særskilt norskopplæring vil gi både morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring, eller en av delene. I valget av opplæringsmetode må det tas utgangspunkt i behovene den enkelte eleven har, tilpasset de praktiske forutsetningene som finnes i fylkeskommunen.

Elever med rett til særskilt språkopplæring etter opplæringsloven § 3-12 kan også ha rett til spesialundervisning etter opplæringsloven § 5-1. Dette beror på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet. Tilsvarende gjelder etter privatskoleloven, jf. § 3-6 i denne loven.

Når fylkeskommunen tar stilling til rettighetene som en elev har etter opplæringsloven § 3-12 og privatskoleloven § 3-5, er dette et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2.

5. Utvidelse av mandatet til Foreldreutvalget i grunnskolen (FUG)

5.1 Bakgrunn

FUG er i dag et rådgivende organ for departementet i saker om samarbeid mellom hjem og skole. Organet skal ivareta foreldrenes interesser i grunnskolesammenheng. I St. meld. nr. 16 har departementet varslet et forslag om å utvide FUGs mandat til også å omfatte første året i videregående opplæring. Dette er gjort for ytterligere å styrke skole-hjem-samarbeidet.

5.2 Gjeldende rett

Mandatet for FUG er hjemlet i opplæringsloven § 11-9. Her fremgår at FUG oppnevnes av Kongen i statsråd, at utvalget skal ha leder, nestleder og fem andre medlemmer og at funksjonstiden for utvalgets medlemmer er fire år. I tillegg til de lovpålagte medlemmene har utvalget to vararepresentanter.

Bestemmelsen gir departementet hjemmel til å gi forskrifter om arbeidet i utvalget. Slik regulering er gitt i forskrift til opplæringsloven, kap. 20.

Opplæringsloven § 1-2 understreker at det i all opplæring skal legges vekt på gode samarbeidsforhold mellom skole og hjem. Dette er for grunnskolens vedkommende ytterligere understreket i § 3-2 i forskrift til opplæringsloven. Her nevnes bl.a. skolens ansvar for å holde god kontakt med foreldrene eller de foresatte.

5.3 Vurdering

Departementet ser samarbeidet mellom skole og hjem som svært viktig. Overgangen til videregående opplæring kan oppleves som dramatisk for mange elever, og mange valg skal tas. Dette stiller store krav til eleven selv. Risikoen for enten å ta valg man senere angrer på eller å gjøre det faglig dårlig er større for elever som ikke har de ressursene som kreves for å klare seg selv og ta ansvar for egen læring. Forskning viser at foreldres involvering i egne barns skolegang har betydning for elevenes utvikling, både sosialt og faglig. Forslaget om å utvide FUGs mandat bunner i et ønske om å hjelpe de elevene som har størst behov for støtte i læringssituasjonen ved å gjøre mer for å få foreldrene til disse elevene til å gi så optimal støtte som mulig. FUG har mye erfaring fra denne type problemstillinger og vil kunne gi foreldre informasjon og veiledning i forhold til det å være en ressurs for egne barns læring. FUGs informasjon og veiledning kan gis i løpet av de siste årene på ungdomstrinnet og på 1. trinn i videregående opplæring. Dette kan sees som et supplement til skolens eget rådgivningsarbeid. Første året i videregående opplæring er elevene normalt i alderen 15-17 år. Det betyr at myndighetsalderen ikke utgjør noen begrensning for samarbeidet mellom hjem og skole.

5.4 Forslag

På bakgrunn av vurderingen ovenfor foreslås FUGs mandat utvidet til også å gjelde første året i videregående opplæring. Nåværende bestemmelse i opplæringsloven § 11-9 må endres for å synliggjøre dette. I tillegg ser departementet det som nødvendig å gjøre påfølgende endringer og tilføyelser i forskrift til opplæringsloven, bl.a. kap. 20.

5.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet ser det ikke som nødvendig å utvide antallet medlemmer i FUG selv om utvalgets mandat utvides til å gjelde også første året i videregående opplæring. Endringen i mandatet for FUG er bl.a. tenkt ivaretatt gjennom en ny sammensetning av utvalget som ikke vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser. Sammensetningen bør avspeile den utvidelsen av mandatet som foreslås. Det kan på sikt bli aktuelt å vurdere en eventuell styrking av FUGs sekretariat. Dette vil departementet løpende vurdere.
Lovendringene antas på denne bakgrunn hverken å få økonomiske eller administrative konsekvenser.

5.6 Forslag til lovtekst

Departementet vil etter dette foreslå at opplæringsloven § 11-9 gis følgende ordlyd (endringer *kursivert*):

”§ 11-9. Foreldreutvalet for grunn*opplæringa*

Kongen i statsråd nemner opp Foreldreutvalet for grunn*opplæringa*. Utvalet skal ha leiar, nestleiar og fem andre medlemmer. Funksjonstida er fire år. Departementet gir nærmare forskrifter om *omfanget av mandatet og* arbeidet i foreldreutvalet.”

Merknader til lovforslaget

Endringen av lovteksten åpner for at FUG skal ha oppgaver rettet mot grunnopplæringen, ikke kun grunnskolesektoren som hittil. Det vil bli gjort en korresponderende endring i forskriftshjemmelen slik at det i forskrift understrekes at FUGs oppgaver i videregående opplæring skal begrenses til det første året.

6 Utvidelse av retten til tegnspråkopplæring i grunnskolen

6.1 Bakgrunn

I tråd med intensjonen i Kunnskapsløftet om å se den 13-årige grunnopplæringen i sammenheng er det utarbeidet læreplaner i norsk tegnspråk, norsk for døve og sterkt tunghørte, engelsk for døve og sterkt tunghørte og drama og rytmikk for døve og sterkt tunghørte. Læreplanene er gjennomgående for hele grunnopplæringen og legger godt til rette for innføringen av en lik rett til opplæring i og på tegnspråk i grunnskolen og videregående opplæring.

6.2 Gjeldende rett

Generelt om tegnspråkopplæring i grunnskolen

Det følger av forarbeidene til opplæringsloven at tegnspråk er et fullverdig språk på linje med norsk og samisk. I dette ligger at elever med rettigheter etter § 2-6 som velger å benytte seg av denne rettigheten har krav på å få hele grunnopplæringen gjennomført på tegnspråk. Med hjemmel i opplæringsloven § 2-2 og § 2-3 er det fastsatt nærmere regler i forskrift og læreplanverket hvilket innhold tegnspråkopplæringen skal ha og opplæringens omfang i tid.

Det følger av forskrift til opplæringsloven § 1-1 at tegnspråkopplæringen i grunnskolen skal følge Læreplanverket for Kunnskapsløftet med de særskilte presiseringene som følger av egne læreplaner i norsk tegnspråk, norsk for døve og sterkt tunghørte, engelsk for døve og sterkt tunghørte og drama og rytmikk for døve og sterkt tunghørte, jf. bokstav d. Læreplanene er utarbeidet med tanke på å være gjennomgående både for grunnskolen og videregående opplæring, dvs. for hele grunnopplæringen.

Nærmere om retten til tegnspråkopplæring etter § 2-6

Rettigheten etter § 2-6 omfatter grunnskoleopplæring i og på tegnspråk. Det er kun elever som har tegnspråk som førstespråk som omfattes av den lovfestede rettigheten.

Retten til å gå på nærskolen etter § 8-1 gjelder ikke for elever som vil ha oppfylt retten til tegnspråkopplæring etter § 2-6. Bostedskommunen kan velge å gi slik opplæring på et annet sted enn ”den skolen eleven soknar til”. I den grad rettigheten oppfylles ved et tilbud på et annet sted enn nærskolen og eleven likevel velger å gå på nærskolen, vil kommunen ha en plikt til å gi eleven forsvarlig utbytte av opplæringen. Dette kan innebære en plikt til å gi spesialundervisning som delvis består av tegnspråkopplæring.

Kommunen skal alltid innhente en sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten før det fattes vedtak om tegnspråkopplæring etter § 2-6. Tegnspråkopplæringen skal være gratis, uansett om opplæringstilbudet blir gitt i skole, barnehage eller andre steder.

6.3 Vurdering

I grunnskolen kan det på bakgrunn av et konkret og reelt behov hos en elev være grunner til å gi en elev rett til tegnspråkopplæring uten at dette er elevens førstespråk. Det er fra enkelte hold blitt fremholdt at det på grunn av den tekniske og medisinske utviklingen, bl.a. ved at stadig flere døve tar i bruk cochlea implantat – Cl, i dag er større variasjoner enn tidligere når

det gjelder hørselshemmedes opplæringsbehov. Ved praktiseringen av gjeldende bestemmelse har det også vist seg å være gråsoneelever som ikke uten videre kan sies å ha bare tegnspråk som førstespråk, men som likevel vil ha et klart behov for tilpasset opplæring i og på tegnspråk.

Den økte fleksibiliteten som etterlyses i grunnskolen finnes allerede i videregående opplæring. Opplæringsloven § 3-9 gir i tillegg til dem som har tegnspråk som førstespråk også elever som etter en sakkyndig vurdering har behov for slik opplæring, rett til videregående opplæring i og på tegnspråk. Også for barn i førskolealder har loven i § 2-6 fastsatt at retten til tegnspråkopplæring skal foreligge ut fra om barnet har særlige behov for tegnspråkopplæring.

De nye læreplanene i norsk tegnspråk, norsk for døve og sterkt tunghørte, engelsk for døve og sterkt tunghørte og drama og rytmikk for døve og sterkt tunghørte er gjennomgående for hele grunnopplæringen. En lik rett til opplæring i og på tegnspråk i grunnskolen og videregående skole vil derfor harmonisere godt med intensjonen om å se den 13-årige grunnopplæringen som en helhet.

6.4 Forslag

Departementet foreslår at opplæringsloven § 2-6 endres slik at elever som etter sakkyndig vurdering har behov for det gis rett til grunnskoleopplæring i og på tegnspråk.

6.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

I takt med den medisinsk-teknologiske utviklingen hvor et økt antall døve blir Cl-operert og får en økt ”hørselsrest”, reduseres antall døve tilsvarende. Det samlede antallet døve og Cl-opererte blir følgelig ikke endret, kun det innbyrdes forholdet. Av den grunn fører ikke lovforslaget i seg selv til større kostnader i forhold til denne gruppen enn det som på bakgrunn av dagens lov ville vært situasjonen uten den medisinsk-teknologiske utviklingen. Samtidig vil øvrige elever som i dag har behov for tegnspråklig opplæring, men ikke har rett til slik opplæring, ha behov for og rett til særskilt opplæring i form av spesialundervisning for å få tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Kostnadene knyttet til disse to ”typene” opplæring vil etter departementets vurdering i stor grad være av samme størrelse. En reduksjon i antallet elever som får spesialundervisning og en samtidig økning i antallet elever som får tegnspråkopplæring, vil derfor heller ikke utgjøre noen endring i kostnadene for kommunene.

Før en grunnskoleelev får oppfylt retten til opplæring i og på tegnspråk skal det alltid gjøres en sakkyndig vurdering etter § 2-6. Ved at flere får rett til tegnspråkopplæring vil omfanget av sakkyndighetsarbeid etter denne bestemmelsen øke. Vurdert i lys av at de samme elevene i dag må bli utredet av PP-tjenesten med henblikk på spesialundervisning, vil likevel det samlede sakkyndighetsarbeidet etter de to lovbestemmelsene forbli det samme. Forslaget innebærer følgelig heller ikke økte økonomiske og administrative kostnader knyttet til det lovfestede sakkyndighetsarbeidet.

6.6 Forslag til lovtekst

Departementet forslår at opplæringsloven § 2-6 etter dette skal gis følgende ordlyd (endringer *kursivert*):

”§ 2-6 Teiknspråkopplæring i grunnskolen

Elevar som har teiknspråk som førstespråk *eller som etter sakkunnig vurdering har behov for slik opplæring*, har rett til grunnskoleopplæring i og på teiknspråk. Omfanget av

opplæringa i tid og innhaldet i opplæringa fastsetjast i forskrifter etter § 2-2 og § 2-3 i denne lova.

Kommunen kan bestemme at opplæringa i og på teiknspråk skal givast på ein annan stad enn den skolen eleven soknar til.

Barn under opplæringspliktig alder som har særlege behov for teiknspråkopplæring, har rett til slik opplæring. Departementet gir nærmare forskrifter.

Før kommunen gjer vedtak etter første og tredje leddet, skal det liggje føre ei sakkunnig vurdering."

Merknader til lovforslaget

Forslaget innebærer at elever i grunnskolen som etter sakkyndig vurdering har et reelt behov for det, får rett til grunnskoleopplæring i og på tegnspråk.

PP-tjenesten har etter § 5-6 andre ledd ansvaret for å utarbeide alle sakkyndige vurderinger som følger av opplæringsloven, herunder vurderinger i tråd med dagens § 2-6 fjerde ledd. Dette ansvaret vil også omfatte "nye" sakkyndige vurderinger etter § 2-6. Sakkyndige vurderinger etter § 2-6 er ikke bundet av reglene om sakkyndig vurdering i § 5-3. Dersom PP-tjenesten selv ikke har tilstrekkelig fagkompetanse, må det utarbeides sakkyndig vurdering med hjelp utenfra.

7 Forslag om å innføre plikt til ordning med gratis frukt og grønnsaker i ungdomsskoler og kombinerte skoler

7.1 Bakgrunn

Ved behandlingen av St.prp. nr. 69 (2006-2007), jf. Innst. S. nr. 230 (2006-2007), ble det gjort vedtak om å innføre gratis frukt og grønnsaker for alle elever på skoler med ungdomstrinn, det vil si rene ungdomsskoler (8.–10. trinn) og kombinerte skoler (1.-10. trinn). Ordningen trådte i kraft fra skoleåret 2007-2008. Det er lagt opp til at skoleeier selv skal ha ansvar for å utforme ordningen slik at denne harmonerer med lokale forhold og behov. Midlene som er satt av skal dekke skoleeiers utgifter til innkjøp og administrasjon og fordeles gjennom inntektssystemet til kommunene og de øremerkede tilskuddene til private og statlige skoler.

Regjeringen uttaler i St.prp. nr. 1 (2007–2008) at den ønsker å videreføre ordningen.

7.2 Gjeldende rett

Hverken opplæringsloven eller privatskoleloven har i dag bestemmelser om plikt til å holde elevene med frukt og grønnsaker. Regjeringen varslet i St.prp. nr. 67 (2006-2007), kommuneproposisjonen, at departementet ville fremme forslag om lovfesting av ordningen.

7.3 Vurdering

Regjeringen har som mål at barn og unge skal ha gode kostholdsvaner som bidrar til et godt læringsutbytte i skolen. Det ble derfor foreslått fra skolestart 2007 å innføre en ordning med gratis frukt og grønnsaker for alle elever på skoler med ungdomstrinn, dvs. rene ungdomsskoler (8.-10. trinn) og kombinerte skoler (1.-10. trinn). Ordningen finansieres gjennom en økning av rammetilskuddet til kommunene og tilskuddene til private og statlige skoler. Forslaget innebærer at kommuner, statlige og private skoler vil ha en lovfestet plikt til å etablere og ha en ordning med gratis frukt og grønnsaker.

En lovfesting av plikten til å ha en gratis frukt- og grønnsaksordning vil innebære at lovverket tilpasses regjeringens og stortingets intensjon ved vedtagelsen av budsjettet.

Det er reist spørsmål om plikten til å ha frukt- og grønnsakordning skal gjelde for elever som får grunnopplæring av fylkeskommunene med hjemmel i opplæringsloven § 13-2 (opplæring i institusjoner etter barnevernloven) og § 13-3a (opplæring i helseinstitusjoner). Plikten til ordningen med gratis frukt og grønnsaker foreslås ikke gjelde for elever i disse institusjonene. Disse elevene får heldøgns omsorg og pleie i institusjonene. Det legges til grunn at gode kostholdsvaner ivaretas av institusjonene. Elever som ikke får opplæring i selve institusjonene, går på lokale skoler utenfor disse, og der vil de få utdelt frukt og grønnsaker sammen med de andre elevene ved skolene. Det er et lite antall elever totalt sett, anslagsvis ca. 1 500 i barneverninstitusjoner på landsbasis og et mindre antall elever i ungdomsskolealder. Disse elevenes behov antas på denne bakgrunn å være tilstrekkelig ivaretatt.

Private grunnskoler godkjent etter opplæringsloven § 2-12 omfattes ikke av lovforslaget.

7.4 Forslag

Departementet foreslår at det lovfestes en generell plikt i opplæringsloven og privatskoleloven for kommuner og privatskoler til å holde elever med gratis frukt og grønnsaker. Nærmere bestemmelser om ansvaret for ordningen og omfanget av plikten vil bli fastsatt i forskrift. På nåværende tidspunkt vil plikten omfatte alle elever på skoler med ungdomstrinn, det vil si både rene ungdomsskoler (8.–10. trinn) og kombinerte skoler (1.-10. trinn).

7.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om å lovfeste plikt til å tilby gratis frukt og grønnsaker for alle elever på skoler med ungdomstrinn, det vil si både rene ungdomsskoler (8.–10. trinn) og kombinerte skoler (1.-10. trinn), er kostnadsberegnet til 218 mill. kroner i 2008 og påfølgende år. For skoleåret 2007-2008 er 87 mill. kroner bevilget til ordningen over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Det vil bli fremmet forslag om å øke rammetilskuddet til kommunene og tilskuddene til private og statlige skoler tilsvarende, jf. St.prp. nr. 1 (2007–2008). Midlene vil bli fordelt etter antall elever i kommunale, private og statlige skoler.

7.6 Forslag til lovtekst

Departementet foreslår etter dette at opplæringsloven (ny) § 13-5 skal ha følgende ordlyd (endringer *kursivert):*

”§ 13-5 Plikt til å ha ei ordning med gratis frukt og grønnsaker i grunnskolen
Skoleeigar skal halde elevane med gratis frukt og grønnsaker. Departementet kan gi nærmare forskrifter om ansvaret for ordningen og omfanget av plikta.”

Departementet foreslår etter dette at privatskoleloven (ny) § 7-1c skal ha følgende ordlyd (endringer *kursivert)*:

”§ 7-1c Plikt til å ha ei ordning med gratis frukt og grønnsaker i grunnskolen
Skolen skal halde elevane med gratis frukt og grønnsaker. Departementet kan gi nærmare forskrifter om ansvaret for ordningen og omfanget av plikta.”

Merknader til lovforslagene

Lovbestemmelsene fastslår plikten for henholdsvis eier av grunnskoler og private grunnskoler med rett til statstilskudd til å holde elevene med gratis frukt og grønnsaker. Det legges opp til å regulere ordningen nærmere i forskrift.